andra, mera sporadiskt utkommande kalenderpublikationer från 1800-talet ha sitt givna tekniskt-historiska värde, t. ex. Statistisk Adressbok för Sveriges och Norges handel och industri 1870—71.

Det är kalendrar av detta slag, som vi härmed rikta uppmärksamheten på. Då det finns luckor i Tekniska Museets bestånd av en del svenska kalendrar, och då vi gärna vilja se vår samling kompletterad på detta speciella område, uppmanas intresserade läsare, särskilt inom industriföretag och på handelskontor, att eftersöka sådana gamla kalendrar.

S. R.

Analysvåg.

Till museets samlingar ha under årens lopp inkommit ett antal analysvågar, dels av enklaste konstruktion, såsom de för eleverna vid bergsskolorna, dels mera komplicerade precisionsvågar, varibland flera tillhört kända svenska metallurger och kemister under 1800-talet. De flesta av vågarna äro gjorda i utlandet och endast ett fåtal äro med säkerhet av svensk tillverkning. Bland de senare tilldrar sig av flera skäl en nyförvärvad analysvåg särskild uppmärksamhet. Den är i alla avseenden ytterst lätthanterlig och snabbvägande men samtidigt känslig och tillförlitlig. Den står i ett skåp av trälister med glasväggar, varav den främre kan skjutas upp och kvarhålles på önskad höjd endast genom friktionen. Vågskålarna äro av silver och lagda på en ringböjd ståltråd, krokad i nedre ringen av en 8-formad tråd, som med sin övre ring är löst lagrad på eggen mellan två hål i vågbalkens ända. Vågbalken är av stål med enkla ståleggar, vilande på polerad agat. Vågbalken arreteras genom vridning av en knapp vid vågpelarens fot, varvid vågpannorna bringas att sänka sig och balansen på vanligt sätt vilar med eggarnas ytterändar i var sitt spår. På visaren finns en mutter för justering av vågsystemets tyngdpunkt. Vågen lär ha tillhört handelskemisten John Landin i Stockholm, vars långvariga och vidsträckta konsultativa verksamhet under flera decennier omkring sekelskiftet varit av stor betydelse för den kemiskttekniska fabrikationen. Det är mycket troligt att Landin föredragit att begagna denna till synes primitiva våg för många av honom utförda analyser, då han på förhand kunnat bestämma den ungefärliga vikten hos provet. Vågen ger nämligen utslag för 1—2 tiotusendels g såväl vid minsta belastning som vid 25 g på vardera skålen, vilket torde vara bärighetsgränsen. Vågen är tillverkad av A. J. Axelson i Stockholm, troligen omkring år 1890. Vem han varit har hittills icke kunnat utrönas.

L. W—M.

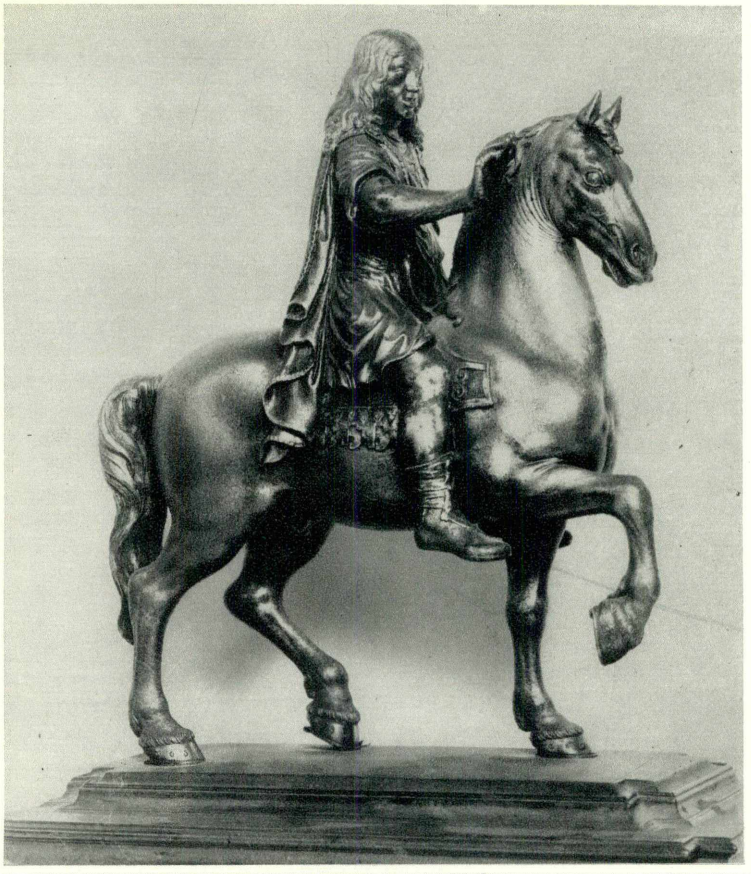
Filmen »Carl XII».

Det händer numera nästan aldrig att filmpubliken i vårt land får tillfälle se en riktig stumfilm. Den 30. november 1940 samt ett par söndagar därefter presenterades emellertid på Palladium i Stockholm en berömd svensk stumfilm — låt vara i en med ljudeffekter och mekanisk musik försedd version. Det var det av Ingeniör Herman Rasch 1924—25 producerade historiska filmdramat »Carl XII» med Gösta Ekman i titelrollen och i regi av John W. Brunius, som

på Ingeniör Raschs initiativ återuppfördes i en sammandragen upplaga såsom en hyllning av Carl XII:s minnet.

Tyvärr upplevde det stolta verket icke den renässans det förtjänat, helt visst beroende på att ordet stumfilm hos de flesta uppväcker tanken på något synnerligen antikverat och löjeväckande, som man näppeligen vill offra några pengar på att få se. Och visst är det sant att många av de filmer, som gjordes under stumfilmstiden och då betraktades som storverk, nu hos åskådaren endast uppväcker ett medlidsamt löje. Men det finns också ett icke ringa antal stumfilmer, som fortfarande kan ses med stor behållning, ja, som förvånar och imponerar genom sin i många avseenden konstnärliga gestaltning. En av dessa filmer är »Carl XII». Särskilt är det de i denna film så ymnigt förekommande massscenerna, vilka varken förr eller senare haft sitt motstycke i svensk film. Visserligen stod till Regissör Brunius' förfogande både pengar och människomaterial av för svenska filmförhållanden ovanliga mått, men upptagningstekniken var vid denna tid ännu så pass enkel, att resultatet av inspelningen likväl måste väcka den nutida åskådarens stora beundran. Vår bild visar hur det tog sig ut, då slaget vid Narva inspelades i Uppland. Framför en ladugårdslänga har uppbyggts en enkel plattform av trä, på vilken två kameror äro uppställda. Framför den ena av dessa ses Regissör Brunius iklädd KAK-mössa samt sportkostym med spetsbyxor och höga snörkängor med fältherregest dirigera sina trupper. Fotograf Hugo Edlund (t. v.) och hans assistent ha fattat posto på ömse sidor om regissören, färdiga att börja veva. En major till häst synes i bildens högra kant. Bataljscenerna i »Carl XII»-filmen inspelades nämligen under överinseende av militär sakkunskap. Och det var också riktiga soldater som fungerade som statister i stridsscenerna. Ett par »karoliner» till häst skymta bakom majoren och t. v. i förgrunden ses två andra stå bland åskådarna. Den ene av dessa, som just njuter en rökpaus, är Bengt Djurberg. Han spelade som bekant en av filmens huvudroller, den unge drabanten Sven Björnberg. En intressant detalj slutligen är den förstärkareapparat, som synes mitt på bilden vid plattformens fot. Den torde ha använts för en högtalaranläggning, genom vilken regissören kunde göra sin stämma hörd över hela »slagfältet».

E. L.

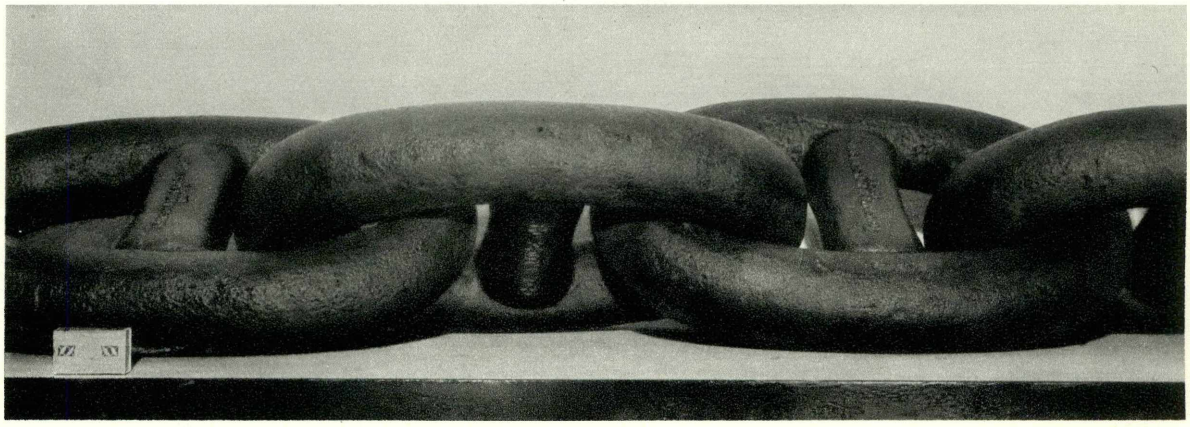
Ryttarstaty, skulpterad i stål, år 1659—60. — Samlingarna på Rosenborg, Köpenhamn.

Från inspelningen 1924 på Polacksbacken utanför Uppsala av filmen »Carl XII» — Filmhistoriska Samlingarna, Tekniska Museet.

Staty över R. F. Berg (f. 1846, d. 1907) — pionjär inom den svenska cementindustrien — rest i Limhamn den 5. december 1940. Utförd av Skulptören Edvard Trulsson.

»Världens grövsta ankarkätting», tillverkad vid Tönshammars Bruk 1897. — Tillhör Tekniska Museet.